

میارمیار (مهادمهین)

مهاد مهین (میارمیار) یکی از محلات تبریز قدیم است که در جنوب شهر واقع شده است .

مهاد مهین (میارمیار) یکی از محلات تبریز قدیم است که در جنوب شهر واقع شده است . میان محلات تبریز مهاد مهین از به این دلایل از اهمیت به سزایی برخوردار است :

- 1- منطقه ارمنی نشین تبریز در این محله واقع شده است و به همین خاطر اکثر سفارتخانه های دولتهای خارجی در زمان قاجاریه در این محله قرار داشتند .
- 2- کوی های معروف چرنداب و اهراب که شهرت آنها بر کسی پوشیده نیست جزو محلات مهادمهین محسوب می شوند.
- 3- قرار گرفتن مجموعه ارک علیشاه بعنوان یکی از مهمترین آثار باستانی کشور در این محله به شهرت آن افزوده است.

در نقشه دارالسلطنه تبریز که در سال 1297 هجری قمری ترسیم شده است مرز بین محلات مختلف کاملاً مشخص و معین است. با مینا قرار دادن نقشه دارالسلطنه ، چرنداب ، اهراب و لیل آباد جزو مهاد مهین محسوب می شود. محدوده مهاد مهین طبق نقشه به گونه ای است که شمال آن از پهنای کمتری برخوردار بوده و تنها با محله خیابان کوچک همسایه است. با حرکت به سمت جنوب به پهنای آن افزوده می شود . این محله از شرق با نوبر ، از غرب با گجیل و کوچه باغ ، از شمال با محله خیابان کوچک و از جنوب با اراضی " یانیق " آن روزگار همسایه بوده است. خیابان خیام این محله را از کوچه باغ ، و خیابانهای فردوسی و طالقانی آن را از محله نوبر جدا می سازد . طبق نقشه قدیم مرز نوبر و مهاد مهین از کاروانسرای حاج علی اکبر در جنوب خانه بیگلربیگی واقع در محله خیابان کوچک شروع و به سمت ارک امتداد می یابد ، بطوریکه مساجد استاد و شاگرد و دال ذال در محله مهاد مهین و قراولخانه و حمام داداش در محله نوبر واقع می شوند . پس از ارک بر پهنای محله مهاد مهین رفته رفته افزوده می شود و میتوان از ارک به پایین خیابان طالقانی امروز را مرز بین دو محله قلمداد کرد. در مورد علت نامگذاری مهاد مهین به میار میار اختلاف نظر وجود دارد . دکتر مشکور در مورد نام این محله به وقفنامه مسجد جهانشاه (کبود) اشاره کرده و نام آنرا "مهاد میان" ذکر می کند. نادر میرزا نیز در مورد این محله چنین می نویسد : "این کوی را پیشینیان این روزگار مهاد میهن ، باستانیان میار میان و امروزه بومیان تبریز میار میار گویند و به دفتر همان مهاد مهین نویسند . " وی همچنین اشاره به آبادی، نامداری و بزرگی داشته و این کوی را دارای برزنها میدانند که یک قسمت از آن ارمنستان است. وی به سکونت مسیحیان این محله اشاره کرده و آنها را دارای ثروت و مکتب میدانند و می نویسد "آنها زرگران ، جواهرسازان و خیاطان ماهری بوده و تجار و پيله ورهای مسیحی پول و اعتبار زیادی دارند. سفرای دولتهای فرنگ و عثمانی در این کوی ساکنند و به هر سفارتخانه بیرق افراشته اند و ... " .

در تبریز آن زمان 4 سفارتخانه قرار داشت : سفارت عثمانی & سفارت روس - سفارت فرانسه و سفارت انگلستان .

محله مهاد مهین محله ای با افراد ثروتمند و متشخص بود و به همین دلیل مهاد مهین یا مهد بزرگان نامیده شده است. این کوی دو کدخدا داشت: یکی حبیب الله خان که برادر حاجی آقا خان قلعه بیگی ، جوانی با دانش و نیک نهاد که کد خدای اهل اسلام بود و دیگری حاجی محمد تقی خان معروف به حاجی امیرخان فرزند قلعه بیگی جوانی موقر و دانا که کدخدای مسیحیان بود . امروزه در میان اهالی محله مهاد مهین را "میار میار" می نامند و ظاهراً به معنای "منار میان" است.

دروازه مهاد مهین

این دروازه یکی از دروازه های هشتگانه تبریز بود که بر روی باروی احداث شده توسط نجفقلی خان دنبلی قرار داشت . محل دقیق این دروازه که امروزه اثری از آن بر جای نمانده است نزدیکی چهار راه شریعتی امروزی بوده است. در میان اهالی قدیم تبریز دروازه مهاد مهین به قالا قاپوسی (درب قلعه) شهرت

داشته است. شکل تمامی دروازه های تبریز از اصول واحد پیروی می کرد(از لحاظ مصالح ساختمانی و شکل ظاهری و ...).

چرنداب مهمترین کوی محله مهاد مهین است و از سمت شرق با محله نوبر همسایه است . این کوی در نقشه دارالسلطنه تبریز باعنوان چهار انداب مهاد مهین نوشته شده است . چرنداب از واژه چهار انداب گرفته شده است و بانوجه به اینکه انداب محل گذر آب است لذا چرنداب به معنی محل گذر 4 رود آب است. اهمیت این کوی بیشتر به خاطر گورستان تاریخی آن است که در میان مورخین به مقبره الوزرا شهرت یافته است.

گورستان چرنداب

در محله چرنداب تبریز در خیابان طالقانی و در ایستگاه لاله زار گورستانی وجود داشت که از گورستانهای قدیمی و تاریخی در تبریز محسوب می شد. این گورستان قسمت بزرگی از محله چرنداب را اشغال کرده بود . تعدادی از وزرا و صاحبان سیاست و قلم در آن دفن شده بودند از جمله خواجه شمس الدین محمد جوینی , خواجه صیرفی , سلمان ساوحی , خواجه ابراهیم کججایی و... . تمام خانقاه ها و زاویه ها و مقابر موجود در این گورستان تاریخی در اثر زلزله های مکرر تبریز از بین رفته و گورستان تبدیل به مکان مخروبه و متروکه ای شده بود. در سال 1313 هجری شمسی اداره دارایی تبریز بخشی از گورستان چرنداب را از شهرداری خریداری کرده و برای کسب درآمد بیشتر از عوارض و مالیات عمارت بزرگی را برای تولید الکل و مشروبات الکلی احداث نمود . باهمت مدیر کل فرهنگ آذربایجان و با همکاری شهرداری و اداره اوقفت تبریز در تمامی اراضی گورستان چرنداب از جمله : در بخش جنوبی آن دبیرستان امیرخیزی , اداره آموزش ضمن خدمت , مدرسه عدالت , مدرسه جاوید , مدرسه شهید محمودی , دبیرستان شکیب و مولانا و اداره آموزش و پرورش ناحیه 3 و هنرستان بزرگ شهید چمران – در قسمت شمالی گورستان متروکه دبیرستان زینب کبری یا امیر نظام سابق , خانه پیشاهنگی و خانه معلم احداث شدند و کارخانه مشروب سازی به خارج شهر انتقال یافت.

محله اهراب نیز یکی از کویهای معروف مهاد مهین است و میتوان آنرا محدوده بین خیابان خیام و کوچه بارناوا در نظر گرفت. نادر میرزا در کتاب خود اهراب را بعنوان یکی از بزرگترین چرنداب معرفی کرده است اما طبق نقشه دارلسلطنه تبریز اهراب جزو محله بزرگ مهاد مهین است. اهراب به معنای جایی است که درختان زبان گنجشک (قوش دیلی) که در کنار آب باشند یا زمین و منطقه ای که سراسر آن پوشیده از درخت گنجشک زبان باشد.

محله اهراب تبریز خاستگاه عده ای از مشاهیر و بزرگان تبریز بوده و افرادی چون میرزا جعفر خامنه ای بنیانگذار شعر نو(قبل از نیما یوشیج) در ایران , ابوالحسن خان اقبال آذر استاد آواز ایران , میرزا طاهر خوشنویس و حیدرخوندل شاعر مرثیه سرای آذربایجان روزگاری در این محل مسکن داشتند. ارمنستان یکی دیگر از کویهای مهم محله مهاد مهین است که در شمالغربی این محله و در همسایگی محله گجیل واقع شده است. از کوچه های معروف این کوی میتوان به کوچه آرامیان و کوچه بارناوا اشاره کرد که بسیاری از آرامنه تبریز در این کوچه سکونت دارند. کنسولگری های دولتهای خارجی که دوران قاجاریه در کوی ارمنستان واقع بودند که متاسفانه پس از روی کار آمدن رضاخان از اهمیت سیاسی تبریز رفته رفته کاسته شد و در نهایت منجر به تعطیلی آنها گردید.

کوچه پستخانه

در زمان قاجاریه اولین پستخانه ایران در یکی از گذرهای قدیم شهر تبریز و نزدیک بازار دایر شد و این گذرگاه بنام کوچه پستخانه معروف گردید. بعد از احداث خیابان شریعتی شمالی این کوچه به دو قسمت تقسیم شد . از مکانهای جالب توجه همسایه و همجوار کوچه پستخانه باید از چند مکان مهم نام برد که عبارتند از :مسجد صمصام خان که روزگاری مرکز اجتماع مردم مبارز شهر در انقلاب مشروطه بود و یکی از کانونهای مهم و ارزشمند پایگاه بزرگ بر علیه حکومت ستم شاهی محمد علیشاه بود . قبل از تشکیل پستخانه این ساختمان در انقلاب مشروطه تبدیل به بیمارستان شده بود که قهرمانان مشروطه در آن بستری بودند. در محدوده پستخانه قدیم اکثر کنسولگریهای خارجی مقیم بودند .

کوچه پاساژ

پاساژ به معنای پیاده راه و لغتی فرانسوی است . پاساژ بعد از کودتای 1299 (هجری شمسی) رضاخان و زمانی که عبدالله خان طهماسبی امیر لشکر ,حاکم نظامی آذربایجان به احداث خیابان پهلوی سابق (امام خمینی) اقدام کردند این منطقه نیز به طرز معماری جالبی به سبک فرانسویها احداث گردید که از

یک طرف به کوچه پستخانه قدیم و آرامیان و ایچری ارمنستان راه ورودی داشت و از طرفی به محله میار میار و خیابان پهلوی راه ارتباطی بود. با الگو برداری از پاساژ قدیمی فرانسه گراند هتل نیز در این محل احداث گردید و به علت کثرت اتباع خارجی در تبریز در آن دوره پاساژ بعنوان محلی برای قدم زدن و گپ و گفتگو برای آنها شد. بعد ها با احداث خیابان شهناز شمالی معبر این پاساژ در پشت جبهه اصلی تردد قرار گرفت و باعث شد از رونق آن کاسته شده و رفته رفته تبدیل به محلی برای خوشگذرانی و عیاشی افراد معلوم الحال گردد. چندین رستوران به علاوه یک سینما بنام سینما سعدی (سینما میهن سابق) که در زیر زمین آن کارخانه لیموناد سازی، باشگاه بلیارد، رستوران خورشید، یک کلیسا، قهوه خانه های پاتوق افراد معلوم الحال، دواخانه، عینکسازی و تعدادی خوار و بار فروشی و غذاخوری ترکیب صنفی معبر مذکور در آخرین وضعیت در پیش از انقلاب بود که در قیام 29 بهمن 1356 تبریز برخی از این مراکز فساد و بدنام به آتش کشیده شد. کلیسای معروف مستقر در پاساژ کلیسای کاتولیک یا کلیسای عذرای توانا نام دارد و در سال 1910 میلادی به هزینه یک فرد ثروتمند فرانسوی بنام اوژن پوره به شیوه معماری گوتیک بنا گردید که مثل اغلب کلیساهای جهان طرح صلیبی دارند. کل بنا از آجر ساخته شده و در سال 1923 میلادی آثار هنری داخل کلیسا توسط فرانس کوردون هنرمند فرانسوی تهیه شده است. چندین تابلوی گرانبها در اطراف محراب کلیسا وجود دارد که اغلب در فرانسه و در سالهای 1900 و 1926 میلادی ترسیم و به این کلیسا اهدا شد.

کوچه آرامیان یکی از کوچه های محله "ایچری ارمنستان" یا "ارمنستان داخلی" است که در بخش شرقی آن کوچه پستخانه قرار داشت و امروزه در ضلع غربی انتهای شریعتی شمالی واقع است و یکی از راههای ورود به کلیسای بزرگ و معروف مریم مقدس از کوچه آرامیان است. این کوچه به نام یکی از معروفترین و بزرگترین بازرگانان ارمنی نامگذاری شده است و اولین سالن نمایش و تئاتر ایران در شهر تبریز در این محله ارمنی نشین بنام صحنه آرامیان افتتاح شد. آرامنه تبریز نمایشهایی در این محله به روی صحنه می بردند. در سال 1291 هجری شمسی چند تن از این هنرمندان با ذوق گرد هم آمدند و یک هیئت آکتورال بنام خیریه ترتیب دادند که نمایشنامه هایی را کارگردانی و اجرا میکردند. اکثر این نمایشنامه ها به زبان ترکی آذری برگردانده و اجرا می شد.

کوچه بارناوا (بارون آواک)

محله بارون آواک یا بارناوا بین محلات لیلوا و اهراب و میارمیار واقع شده است. مکان محله بارون آواک پس از زلزله 1193 هجری قمری و احداث دروازه های هشتگانه در محدوده خارج شهر قرار گرفته است. محل برج و بارو خندق بزرگی بود که در زمان ناصرالدین شاه این برج و دیوار و خندق تخریب و تبدیل به کوی و محله شد و شخصی بنام بارون آواک این قسمت از اراضی شهری را از دولت گرفت و اجازه گرفت تا آرامنه متوسط الحال و فقیر و کسانی را که از سایر مناطق به تبریز مهاجرت می کردند اسکان دهد. بارون آواک از بزرگان آرامنه ننه بود و ریش سفید آرامنه به شمار می رفت. پس از آنکه محله بارون آواک بوجود آمد یکی از جالبترین کلیساهای آرامنه بنام کلیسای سرکیس مقدس و مدارس وابسته به آن احداث شد. این دبیرستان و مراکز آموزشی برای فرزندان آرامنه بنام مدرسه تامارا تومانیانس نامیده شد. سپس در جوار این دبیرستان تاریخی مدرسه جدیدی به هزینه یک ارمنی ثروتمند بنام ساهاکیان ساخته شد که توسط اداره فرهنگ آذربایجان به دبیرستان اسدی نامگذاری گردید. تاریخ احداث مدرسه تامارا تومانیانس 1896 میلادی و تاریخ احداث کلیسای سرکیس مقدس 1820 میلادی بوده و در سال 1845 تجدید بنا شده است. در محوطه کلیسا بنا و یادمان مجاهدان آرامنه به چشم می خورد.

کوچه انجمن

در خیابان تربیت غربی مقابل بیمارستان خیریه کوچه ای بنام کوچه انجمن است که در زمان احداث خیابان جمهوری اسلامی این کوچه از وسط به دو نیم شد. قسمت شمالی آن راه ارتباطی به بازار صفی و بازار جمعه مسجد دارد و از طرفی به میدان نماز که در قدیم این منطقه را "دیک باشی" می گفتند مربوط می شود. محل اولین انجمن ایالتی در ایران بود که از آغاز قیام مردم برای برقراری حکومت مشروطه و مبارزه با خودکامگی و استبداد بوجود آمد. این انجمن هم در پیروزی انقلاب مشروطه نقش به سزایی داشت و هم مشکلات اجتماعی و اقتصادی و رفاهی مردم تبریز را برطرف می ساخت و الگوی بسیار مناسبی برای سایر ایالات و ولایات ایران در امر تاسیس انجمن بود. انجمن ایالتی آذربایجان همان انجمنی است که بزرگترین و اساسی ترین مشکل تنظیم متمم قانون اساسی مشروطه را حل و فصل کرده و به آن صورت قانونی و پارلمانی داد.